

Opsterland

Moai en goed wenje yn Opsterlân

Verkiezingsprogramma

2026

Inleiding

Het verkiezingsprogramma van GroenLinks-PvdA *Moai en goed wenje yn Opsterlân* staat in het teken van een eerlijk, duurzaam en sociaal toekomstperspectief voor onze gemeente. Wij zetten ons in voor ieders recht op een betaalbaar thuis, goede zorg dichtbij, gelijke kansen en een gezonde leefomgeving. De uitdagingen waar we als samenleving voor staan, van woningnood en armoede tot klimaatverandering en energietransitie, vragen om een ambitieuze maar ook realistische aanpak. Samen met inwoners, ondernemers, verenigingen en maatschappelijke organisaties bouwen we aan een sterk Opsterland waar saamhorigheid, duurzaamheid en rechtvaardigheid de basis vormen.

Samenvatting

Het programma *Moai en goed wenje yn Opsterlân* van Groenlinks-PvdA legt accenten op de volgende thema's:

- Wonen: Actief woningbouwbeleid met focus op betaalbare en duurzame woningen, inclusief minimaal 30% sociale huur.
- Sociaal beleid: Investeren in toegankelijke zorg, ondersteuning van mantelzorgers, bestrijden van armoede en energiearmoede. We hanteren het principe dat iedereen, ongeacht achtergrond, gelijke kansen heeft en volledig kan deelnemen aan de maatschappij.
- Sport, cultuur en recreatie: Versterken van lokale voorzieningen en toegang tot sport en cultuur, ongeacht inkomen, beperking of achtergrond.
- Groene economie en leefomgeving: Inzetten op circulaire economie, vergroening van dorpen, bescherming van natuur en biodiversiteit en een gezonde leefomgeving.
- Energietransitie: Betaalbare en eerlijke overstap naar duurzame energie, met prioriteit voor huishoudens met lage inkomens en lokale initiatieven.
- Verkeer en vervoer: Investeren in fiets- en wandelpaden, openbaar vervoer, verkeersveiligheid en verduurzaming van mobiliteit.
- Veiligheid en handhaving: Investeren in preventie, samenwerking en duidelijke handhaving, met speciale aandacht voor jeugdcriminaliteit, discriminatie en milieucriminaliteit.

- Bestuur en samenleving: Een transparante, betrouwbare, integere en toegankelijke overheid die inwoners actief betreft en ruimte geeft aan initiatieven van onderop.
- Financiën: Eerlijke verdeling van lasten, solide begroting en investeringen in de toekomst die bijdragen aan een sterk en leefbaar Opsterland.

Inhoud

Inleiding.....	2
Samenvatting	2
Hoofdstuk 1 Wonen.....	4
1.1 Meer betaalbare woningen	4
1.2 Onze aanpak.....	4
1.3 Voorwaarden.....	5
Hoofdstuk 2 Sociale gemeente	6
2.1 Zorg en ondersteuning.....	6
2.2 Inclusie.....	7
2.3 Armoede en bestaanszekerheid	7
2.4 Meedoen met werk en participatie	8
2.5 Nieuwe Opsterlanders	8
Hoofdstuk 3 Sport, cultuur en recreatie	9
3.1 Cultuur voor iedereen	9
3.2 Sport en beweging	10
3.3 Recreatie en natuurbeleving	11
Hoofdstuk 4 Groene economie in een groene gemeente	12
4.1 Gezonde en schone economie Opsterland	12
4.2 Gezonde leefomgeving in onze dorpen	14
4.3 Gezonde leefomgeving in het buitengebied	14
Hoofdstuk 5 Energietransitie	17
5.1 Eerlijke transitie.....	17
Hoofdstuk 6 Verkeer en vervoer.....	19
6.1 Lelylijn	20
Hoofdstuk 7 Veiligheid en handhaving	21
7.1 Aanpak criminaliteit en overlast	21
7.2 Bescherming tegen geweld.....	21
7.3 Milieucriminaliteit.....	22
Hoofdstuk 8 Bestuur en samenleving.....	23
8.1 Samenwerken met de samenleving	23
8.2 Inwonerparticipatie.....	23
8.3 Transparantie en vertrouwen	24
Hoofdstuk 9 Hoe betalen we dat?	25
9.1 Gezonde financiën	25
9.2 Eerlijke verdeling van lasten	25
9.3 Investeren in de toekomst.....	25
9.4 Transparantie en keuzes	25
Afsluiting.....	26

Hoofdstuk 1 Wonen

Wonen is een basisrecht. Iedereen moet in Opsterland betaalbaar en prettig kunnen wonen, in een veilige buurt met voorzieningen dichtbij. GroenLinks-PvdA maakt zich er hard voor dat in onze gemeente voldoende woningen worden gebouwd voor ieders portemonnee.

Een thuis is namelijk veel meer dan een huis. Waar we wonen bepaalt een groot deel van ons geluk. Het is de plek waar we tot rust komen, waar je kan zingen terwijl niemand je hoort en waar we met familie en vrienden samen kunnen zijn. Een thuis is ook de omgeving waar je woont: de straat, de buurt, het dorp. Met voldoende groen om gezond te kunnen leven. Maar dan moet dat huis er wel zijn.

De woningnood is groot. Te veel mensen in onze gemeente zijn nu te lang op zoek naar een geschikte woning, of het nu gaat om jongeren die uit willen vliegen, stellen met een kinderwens, ouderen met een leeg nest. Een goed en passend huis zou voor iedereen een recht moeten zijn; het is echter een luxe geworden.

1.1 Meer betaalbare woningen

Het is voor ons prioriteit nummer één dat woningzoekenden in onze gemeente zo snel mogelijk een eigen plek kunnen vinden. Wij kiezen voor een actief woningbouwbeleid, met de nadruk op betaalbare huur- en koopwoningen. Er moeten nu betaalbare huizen bij, dus maken we lokaal vaart met bouwplannen. Daarvoor zoeken we manieren om de bouw te versnellen, bijvoorbeeld door beter samen te werken met woningcorporaties en door lening garanties te geven. Waar mogelijk gaat de gemeente zelf grond kopen. We maken hiervoor gebruik van de Wet Voorkeursrecht (recht op eerste koop). Zo kunnen we meer mee bepalen wat en waar gebouwd wordt. Wij willen gemengde wijken met vooral betaalbare woningen en minstens 30 procent sociale huurwoningen. Want met alleen dure woningen lossen wij het woningtekort niet op.

De gemeente werkt beter samen met woningcorporaties, ontwikkelaars en plaatselijke belangen om nieuwe woningen te realiseren, vooral binnen de kernen. Ook zetten we in op doorstroming, zodat ouderen een

passende woning kunnen vinden en jongeren meer kansen krijgen. We schamen ons ervoor dat Opsterland in vergelijking met andere gemeenten zo weinig sociale huurwoningen heeft.

Onze aanpak

- We willen dat de gemeente komt met een visie op een leefbare gemeente, waarin staat hoe we willen dat de dorpen er uit zien en welke mensen er in de dorpen wonen. Op basis daarvan maken we de plannen voor nieuwbouw. Het soort woningen dat gebouwd wordt moet passen bij de behoefte van het dorp. Niet bij de portemonnee van de projectontwikkelaar.
- We willen dat de minimaal 30 procent sociale huur in ieder nieuwbouwproject daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Dus ook in de dure wijken. Aangezien een koophuis niet voor iedereen is weggelegd, zetten we ook in op de middenhuurwoningen.
- We kijken proactief naar terreinen die de gemeente al in bezit heeft en voeren een actief grondbeleid, waarbij we de wet voorkeursrecht gemeenten waar nodig inzetten.
- We stimuleren de rood-voor-rood regeling.
- We stimuleren het delen en splitsen van woningen, omdat steeds meer mensen alleen of met z'n tweeën wonen. Denk aan versoepeling van regels voor inwoning, hospitaverhuur en woningsplitsing. Zo benutten we de bestaande voorraad beter.
- Tijdelijke (pre-)mantelzorgwoningen naast en achter een bestaande woning staan we toe. Zo kunnen kinderen voor hun ouders zorgen.
- Om de doorstroom van een- en tweepersoonshuishoudens (ouderen) uit eengezinswoningen te bevorderen, krijgt deze groep voorrang bij de toewijzing van sociale huur en/of nieuwe middeldure appartementen. Met de projectontwikkelaar maken we de afspraak, dat nieuw opgeleverde appartementen een maand openstaan voor mensen die een grote woning willen verlaten.

Voorwaarden

Nieuwbouw moet duurzaam zijn en bijdragen aan een gezonde leefomgeving en een omgeving waar je je thuis voelt.

We bouwen waar mogelijk in bestaande wijken en kernen zonder daar de groene gebieden binnen de kernen voor op te offeren.

We zorgen dat nieuwe woningen bestand zijn tegen de toenemende hitte en droogte, zware regenval en eventuele bodemdaling, oftewel klimaatadaptief. Dit betekent goede isolatie, waterafvoer en voldoende groen bij iedere woning.

We bouwen natuurinclusief: nieuwbouwwoningen bieden in gevel en dak ruimte aan insecten en vogels, zoals de huismus.

Hoofdstuk 2 Sociale gemeente

Wij willen een saamhorig Opsterland. Een gemeente, waar iedereen er zeker van kan zijn dat je jezelf mag zijn. Iedere inwoner van Opsterland moet de kans krijgen om mee te doen in de samenleving. GroenLinks-PvdA kiest voor een sociaal beleid waarin niemand wordt buitengesloten. We leggen de nadruk op preventie, gelijke kansen en maatwerk. Zorg, ondersteuning en participatie zijn er voor iedereen die dat nodig heeft. We willen een gemeente waar je met elkaar kunt delen in goede tijden en je elkaar steunt als het even iets minder goed gaat. Dit is alleen mogelijk in een samenleving waar we tegenstellingen overbruggen, waar we vertrouwen hebben in elkaar, ons verplaatsen in een ander en omzien naar elkaar.

2.1 Zorg en ondersteuning

Iedereen heeft recht op goede zorg en ondersteuning. GroenLinks-PvdA kiest voor toegankelijke en betaalbare zorg in de buurt. Daarom stimuleren we dat er overal thuiszorg verleend kan worden.

We investeren in preventie, zodat problemen eerder worden gesignaleerd en aangepakt. Samenwerking tussen zorg, welzijn, scholen en vrijwilligersorganisaties is daarbij essentieel. Mantelzorgers verdienen meer steun, zodat zij hun belangrijke werk vol kunnen houden.

Gorredijk, Ureterp en Beetsterzwaag zijn onze grotere dorpen en dus ook de kernen waar meer mogelijk is. Hier komen voorzieningen samen die intensieve begeleiding of professionele ondersteuning vragen. Denk aan het Odensehuis: een plek voor mensen met beginnende dementie én hun mantelzorgers. Een veilige plek vol begrip en herkenning, waar ook bezoekers uit omliggende dorpen welkom zijn.

Niet alles kan in elk dorp. Een basisschool bijvoorbeeld vraagt om voldoende kinderen, leraren en ondersteuning. In dorpen waar dat niet meer lukt, zorgen we voor een goede, veilige en betaalbare manier om toch dichtbij onderwijs te krijgen en zoeken we naar alternatieven in het naburige dorp. We willen geen kinderen die lange dagen maken door reistijd, maar ook geen scholen die omvallen.

Hetzelfde geldt voor de huisarts. In elk dorp een praktijk houden is helaas niet altijd haalbaar, maar zorg moet wél bereikbaar zijn. Met wijkpunten, mobiel spreekuur of goede verbindingen. Ook ouderenhuisvesting is een voorziening die niet in elk dorp kan – daarvoor is een zekere schaal nodig, én voldoende voorzieningen in de buurt. Maar we willen dat ouderen in hun eigen omgeving kunnen blijven wonen, dicht bij familie, buren en het vertrouwde landschap. Daarom investeren we in kleinschalige, levensloopbestendige woonvormen in meerdere dorpen.

Toegankelijke zorg dichtbij is voor ons een speerpunt. We zorgen dat inwoners niet verdwalen in regels en loketten. Wie zorg of ondersteuning nodig heeft, moet snel en goed geholpen worden. We versterken de samenwerking tussen gemeente, zorgverleners en welzijnsorganisaties.

Vrijwilligers en mantelzorgers zijn onmisbaar in Opsterland. Zij zorgen voor verbinding, ondersteuning en zorg die anders onbetaalbaar zou zijn. GroenLinks-PvdA wil deze inzet waarderen én ondersteunen.

Zo zorgen we dat mantelzorgers en vrijwilligers hun belangrijke werk kunnen blijven doen, zonder dat dit ten koste gaat van hun eigen gezondheid en welzijn.

2.2 Inclusie

Veel mensen zijn eenzaam, ook in Opsterland. Om eenzaamheid tegen te gaan willen we dat dorpen en professionele partijen in gesprek gaan om te kijken welke vormen van voorzieningen lokaal kunnen worden opgezet. Een voorbeeld hiervan is de ‘dorpskamer’: een plek waar inwoners elkaar op een laagdrempelige manier kunnen ontmoeten.

De dorpshuizen in de Opsterlandse dorpen zijn een belangrijke maatschappelijke voorziening. GroenLinks-PvdA Opsterland vindt dat elk dorp over een ontmoetingsruimte voor sociale en culturele activiteiten moet beschikken. Samen met de besturen van de dorpshuizen werken we aan toekomstbestendige dorpshuizen. Al onze openbare gebouwen moeten voor iedereen toegankelijk zijn. We willen geen extra drempels voor mensen met een handicap. Iedereen in Opsterland moet volwaardig mee kunnen doen

Wij willen dat Opsterland een regenbooggemeente wordt. Als regenbooggemeente wil Opsterland laten zien dat iedereen hier zichzelf kan zijn. Minderheden verdienen bescherming tegen buitensluiting en discriminatie, en gelijke kansen, altijd en overal.

2.3 Armoede en bestaanszekerheid

In een mooie gemeente als Opsterland mag niemand in armoede leven. GroenLinks-PvdA bestrijdt armoede en schulden door in te zetten op preventie, schuldhelpverlening en inkomensondersteuning. Kinderen die opgroeien in armoede krijgen extra aandacht: zij moeten zonder drempels mee kunnen doen op school, sport en cultuur.

We maken gebruik van het kindpakket en verlagen bureaucratische drempels voor regelingen.

Energiearmoede

Te veel mensen komen in de knel omdat ze hun energierekening niet meer kunnen betalen. Daarom gaan wij actief aan de slag om woningen te verbeteren. Iedereen heeft recht op een huis zonder schimmel, tocht, hitte of kou zonder meteen hogere maandlasten te betalen. Wat ons betreft ondersteunt de gemeente mensen met een laag inkomen, zodat ze hun woning snel kunnen isoleren. Dat geldt ook voor de aanschaf van een warmtepomp of warmtenet, een energiezuinige wasmachine, een kookplaat in plaats van je gasfornuis of zonnepanelen op het dak. Als je het geld niet kunt missen, zorgt de gemeente dat je wél kunt meedoen.

2.4 Meedoen met werk en participatie

Iedereen die kan werken, moet daartoe de kans krijgen. De gemeente ondersteunt mensen met afstand tot de arbeidsmarkt met scholing, begeleiding en banen bij lokale werkgevers. Ook vrijwilligerswerk en dagbesteding zijn waardevol: iedereen draagt op zijn of haar manier bij.

2.5 Nieuwe Opsterlanders

Iedereen kan meedoen, dat geldt ook voor nieuwkomers in onze gemeente. We staan niet toe dat arbeidsmigranten worden uitgebuit, vaak voor werk dat ons land weinig oplevert, terwijl de kosten voor rekening van de samenleving komen. We zorgen voor goede, bij

voorkeur kleinschalige opvang van een eerlijk deel van de mensen die in Nederland asiel aanvragen.

We helpen statushouders om zo snel mogelijk aan het werk te gaan, zodat ook zij hier een fijn leven kunnen opbouwen. Voorzieningen als taalles, jobcoaching en dagactiviteiten voor nieuwkomers maken we ook toegankelijk voor de rest van de buurt.

Opsterland is gastvrij en helpt graag mee aan de opvang van vluchtelingen. We helpen ontheemden door het bieden van goede huisvesting, met het vinden van werk en hun inburgering.

Onze aanpak

- De drempel voor armoedebelid, inclusief kindregelingen, kwijtschelding van lokale lasten en de collectieve zorgverzekering mag van ons naar 150% van de bijstandsnorm.
- We verlagen bureaucratische drempels door één duidelijk aanspreekpunt bij de gemeente aan te bieden waar men terecht kan voor het aanvragen van informatie, voorzieningen en/of toeslagen.
- We investeren in een inclusieve arbeidsmarkt waar iedereen welkom is. Ons sociale werkbedrijf Caparis kan op onze steun blijven rekenen, voor de taak van ondersteuning en begeleiding van mensen met een arbeidsbeperking.
- We bestrijden armoede en schulden door in te zetten op preventie, schuldhelpverlening, woninginspectie en inkomensondersteuning. Schuldhelpverlening is goed en laagdrempelig. Bijzondere bijstand is laagdrempelig toegankelijk, uit te keren als gift en minimaal beschikbaar voor rechtsbijstand, witgoed en noodzakelijke medische kosten.
- We willen dat Opsterland een regenbooggemeente wordt, zodat voor iedereen duidelijk is dat we achter al onze inwoners staan.
- Wij bieden praktische en financiële ondersteuning aan vrijwilligersorganisaties en ondersteunen de dorpshuizen in hun sociale en culturele taak.

- Ondersteuning voor mantelzorgers door goede informatie en begeleiding. En daarnaast respijtzorg en logeeropvang, zodat mantelzorgers ook zelf op adem kunnen komen;

Hoofdstuk 3 Sport, cultuur en recreatie

Cultuur, sport en recreatie brengen mensen samen en versterken de gemeenschap. GroenLinks-PvdA wil dat iedereen de kans krijgt om mee te doen aan sport en cultuur, ongeacht inkomen of achtergrond. We investeren in voorzieningen, verenigingen en activiteiten die bijdragen aan een vitaal en leefbaar Opsterland.

Wat ons betreft heeft elk dorp recht op basisvoorzieningen die bijdragen aan het dagelijks leven én aan de gemeenschap. Denk aan een goed onderhouden speeltuin, waar kinderen hun eerste vriendschappen sluiten. Of een multisportveld, dat uitnodigt tot bewegen en samenzijn, niet alleen voor jongeren, maar ook voor ouderen die daar een rondje wandelen of samenkomen. In alle dorpen moet ruimte zijn voor een dorpshuis en/of dorpskamer: een plek voor activiteiten, gesprekken, hulp of gewoon een kop koffie. Wij zijn voorstander van kleinschalige alternatieven: flexibel, en altijd open voor ontmoeting.

3.1 Cultuur voor iedereen

Cultuur verrijkt het leven en verbindt mensen. We ondersteunen lokale initiatieven, bibliotheken, muziekverenigingen en culturele evenementen. Kinderen en jongeren moeten in aanraking komen met kunst en cultuur, op school en daarbuiten.

We zorgen dat cultuur toegankelijk en betaalbaar is voor iedereen. Kunst en cultuur zijn een onmisbaar onderdeel van de samenleving. Ze geven kleur en dagen je uit. GroenLinks-PvdA wil een levendig cultureel veld, met uiteenlopende culturele instellingen die samen zo goed mogelijk de inwoners van de gemeente bedienen. We willen dat de gemeente hierbij niet alleen oog heeft voor bestaande instellingen, maar ook voor nieuwe initiatieven. Kunst en cultuur hebben ook belangrijke maatschappelijke waarde, bijvoorbeeld in het onderwijs. Cultuureducatie vergroot de kansengelijkheid en versterkt de samenleving. We stimuleren projecten die hieraan bijdragen. Kunst en cultuur horen namelijk voor iedereen toegankelijk te zijn.

Een bibliotheekbus lijkt voor ons een mooie manier om mensen, kennis en cultuur te verbinden. Die brengt niet alleen boeken, maar ook digitale hulp, cursussen en gesprekken over taal, werk of opvoeding. In een tijd waarin niet iedereen de weg online weet, is dat een ankerpunt.

Net als het dorpsbudget: een manier om inwoners zelf de regie te geven. Zij weten immers het beste wat nodig is in hun dorp. We ondersteunen ook lokale cultuur, van dorpsfeesten tot muziekverenigingen. Dat zijn de momenten waarop we ons verbonden voelen met elkaar én met onze geschiedenis.

3.2 Sport en beweging

Sporten en bewegen draagt bij aan onze gezondheid. De meeste mensen sporten en bewegen niet in verenigingsverband, maar sportverenigingen zijn wel dé plek om elkaar te ontmoeten en een praatje te maken. Een goede sportclub brengt een heel dorp of een hele buurt bij elkaar. Daarom zorgt de gemeente voor goede, duurzame accommodatie. Sportverenigingen kunnen niet overal alles bieden. Specifieke sporten zoals tennis, turnen of zaalvoetbal vragen om ruimte, materialen en begeleiding. Daarom kiezen we ervoor deze voorzieningen te concentreren in de grotere dorpen, terwijl elk dorp wél een basisveld houdt om vrij te sporten. Recreatieve voorzieningen, zoals een campingwinkel of buurthuis in toeristische dorpen, ondersteunen we ook als ontmoetingsplek voor inwoners én bezoekers.

Sportaccommodaties in stand houden kost veel geld. Daarom kiezen we voor een voorzieningenniveau dat past bij de schaal van het dorp of de buurt en waarbij we inzetten op het goed benutten van minimaal noodzakelijke accommodaties. Kunstgras is niet duurzaam en is kostbaar wat heeft geleid tot het verhogen van de huurprijzen en daarmee de kosten voor het lidmaatschap van verenigingen. We willen dat bij vervanging goedkopere en meer duurzame velden als alternatief in beeld worden gebracht.

Blokkades voor kinderen uit kwetsbare gezinnen om bij een sportvereniging te gaan nemen we weg. Geldgebrek mag nooit een argument zijn om niet te sporten. Ook volwassenen en ouderen die willen sporten, bieden we gericht aanbod. We ondersteunen

verenigingen bij het vinden van personeel. Bijvoorbeeld met basisbanen waarmee mensen die nu thuis zitten met de juiste begeleiding aan de slag kunnen. In hun eigen omgeving, voor een leefbaar inkomen.

We maken maximaal gebruik van buurtsportcoaches om zo veel mogelijk mensen in beweging te krijgen, binnen en buiten verenigingsverband. In het sportbeleid focussen we specifiek op kinderen, jongeren en ouderen. Te veel kinderen stoppen rond twaalf jaar met bewegen. Vaak gaan ze dan ongezonder eten en veel naar hun scherm kijken. Wij dagen ze uit om te bewegen en nieuwe sporten te leren kennen.

We starten en ondersteunen sportinitiatieven voor mensen met een beperking, in de eerste plaats voor kinderen. Ook ondersteunen we clubs om hun sportaccommodatie goed toegankelijk te maken. We blijven sportverenigingen, scheidsrechters en trainers helpen bij het omgaan met agressie en asociaal gedrag op en rond het sportveld.

Voor de niet georganiseerde sporter investeren we in laagdrempelige, groene sportvoorzieningen om de hoek: een 3x3-basketbalveldje, een speeltuin, een buitenfitness-locatie of een mooi park om te wandelen of te joggen. Ouderen help je te bewegen als je aantrekkelijke en veilige wandelroutes maakt. We kijken hierbij naar bestaande én nieuwe woongebieden. Ieder kind in Nederland moet een zwemb diploma kunnen halen. Daarom: schoolzwemmen voor alle leerlingen in groep 5.

3.3 Recreatie en natuurbeleving

Opsterland heeft prachtige natuur en een schitterend landschap die uitnodigen tot recreatie en toerisme. We versterken fiets- en wandelroutes en zorgen voor goede verbindingen tussen dorpen en natuurgebieden. Recreatie moet hand in hand gaan met bescherming van natuur en landschap. Speerpunten zijn:

- Recreatie mag niet ten koste gaan van natuur. Kamperen bij de boer kan, maar moet kleinschalig blijven, om het passend te houden in het landelijk gebied; oneerlijke concurrentie met specifieke recreatiebedrijven moet worden voorkomen.

- Met boeren en het recreatieschap Marrekrite werken we aan meer wandelroutes en boerenlandpaden die (deels) over het land lopen. Daarmee dragen zij en andere grondeigenaren bij aan het beheer van de omgeving en kan hij of zij bijvoorbeeld extra omzet behalen met de verkoop van lokale producten. Met de boer maken we goede afspraken (bijvoorbeeld over het toelaten van honden) en helpen we met de benodigde verzekering.

Onze aanpak

- Wij ondersteunen en stimuleren de culturele sector met een passend subsidiebeleid. Dat stemmen we zo goed mogelijk af met de cultuursubsidies van de provincie en het Rijk.
- Wij zorgen ervoor dat kinderen en mensen met een laag inkomen gratis naar musea kunnen.
- We willen dat in elk dorp een biblotheekvoorziening is, bijvoorbeeld door een bibliotheekbus te laten rijden
- Het AMV (Algemene Muzikale Vorming) onderwijs moet blijven.
- We behouden de dorpsbudgetten, zodat het dorp zelf de regie houdt.
- Iedereen die wil sporten, moet die gelegenheid krijgen. Als daar geen geld voor is, bieden we ondersteuning of zetten we onze buurtsportcoaches in.
- We stimuleren initiatieven die duurzaam toerisme en natuurbeleving bevorderen.

Hoofdstuk 4 Groene economie in een groene gemeente

We genieten niet alleen van de natuur, we kunnen niet zonder. Frisse lucht, kwetterende vogels en water waarin je kunt zwemmen, dat hoort bij een gezonde leefomgeving waar iedereen van moet kunnen genieten. Juist een schone en gezonde leefomgeving draagt dagelijks bij aan het gevoel dat Opsterland de gemeente is waar je thuishoort.

De natuur in Nederland is er slecht aan toe. Het aantal inheemse plant- en diersoorten, zoals bijen, vlinders en kruiden in weilanden neemt steeds verder af. Weliswaar is de hoeveelheid fijnstof, stikstof en lawaai de afgelopen tijd verminderd, de effecten op onze gezondheid (met voortijdige sterfte) en de natuur zijn nog altijd te groot.

Daarom willen we dat de gemeente zowel binnen als buiten onze dorpen actie onderneemt en investeert in een schone en gezonde leefomgeving. Dat doen we door ervoor te zorgen dat we stoppen met het verontreinigen van onze bodem, het water en de lucht. Dat vraagt inzet van ons allemaal. Zelf mogen we geen afval op straat of in de natuur gooien, maar ook van bedrijven vragen we zorgvuldig om te gaan met de omgeving. De nadruk ligt daarbij op stimuleren, maar mensen en bedrijven die dat tegenwerken, durven we aan te pakken.

4.1 Gezonde en schone economie Opsterland

Een gezonde omgeving vraagt om een groene economie. Heel veel burgers en bedrijven zijn al begonnen daaraan vorm te geven. Het is aan de gemeente om dit te stimuleren en iedereen erbij te betrekken. Om te beginnen door plekken te creëren waar duurzaam wordt gewerkt. Denk aan levendige, autoluwe en bereikbare winkelstraten waar het aantrekkelijk is om te winkelen en om je als mkb'er te vestigen. We stimuleren dat bewoners, verenigingen en ondernemers daar samen plannen voor maken. Verenigingen, zoals natuurverenigingen en energiecoöperaties, die zich inzetten voor een gezonde en schone leefomgeving, nemen we serieus en waar mogelijk ondersteunen we die.

Ons overmatige grondstoffengebruik is een belangrijke aanjager van klimaatverandering, verlies aan biodiversiteit en vervuiling van onze leefomgeving. Daarom werken we, bijvoorbeeld door een betere inkoop, aan een circulaire economie die zuinig omspringt met grondstoffen en deze zoveel mogelijk in kringloop houdt. De gemeente geeft het goede voorbeeld en koopt schoon geproduceerde producten in, waarbij wordt gekeken hoe de grondstoffen hiervoor ook als ze niet meer nodig zijn, opnieuw hoogwaardig gebruikt kunnen worden.

We versterken de handhaving op milieuregels zodat er minder PFAS, pesticides en andere schadelijke stoffen in de bodem en het water komen; we weten dat veel mensen oprecht bezorgd zijn over bodem- en watervervuiling. Het resultaat is een gezonde, leefbare omgeving waar iedereen plezier van heeft. We doen onze uiterste best om samen met bewoners onze omgeving goed in te richten en schoon en gezond te houden. Helaas zijn er regels nodig om dat in stand te houden en kwaadwilligen aan te kunnen pakken. Handhaving en controle dragen bij aan een rechtvaardigheids- en veiligheidsgevoel.

Onze aanpak

- Met ondernemers en bewoners maken we plannen om de detailhandel te concentreren in een groen kernwinkelgebied en daarbij in te zetten op een zo divers mogelijk aanbod. Uit het recent uitgevoerde koopstromenonderzoek blijkt dat een groene inrichting bezoekers aantrekt.
- We gaan langdurige leegstand van winkel- en bedrijfspanden tegen met een leegstandverordening. Zo houden we de leefbaarheid op peil.
- Van woningbouw tot winkelvestigingsbeleid, op alle terreinen waar we als gemeente invloed op hebben, zetten we ons in voor een zuinig gebruik van grondstoffen. Dat doen we door circulair in te kopen. Het voorkomen van afval staat in het beleid voorop en hoogwaardig hergebruik van grondstoffen die we gebruiken staat bij inkoopbeleid vooraan. Of het nu gaat om computers of sporthallen, we hanteren circulariteitscriteria bij de aanschaf. Daarmee ondersteunen we de circulaire koplopers in het bedrijfsleven en verkleinen we onze milieuvoetafdruk.

- We spannen ons in om zo snel mogelijk te voldoen aan de Europese doelstellingen van 60 procent recycling van huishoudelijk afval in 2030 en 65 procent in 2035. We overleggen met Omrin over het verbeteren van de gescheiden inzameling bij inwoners en bedrijven van onder meer groente-, fruit- en tuinafval, papier, metaal, plastic, glas, elektronische apparatuur, textiel, luiers en gevaarlijke afvalstoffen.
- We werken aan circulaire ambachtscentra die de functie van milieustraat, kringloopwinkel en reparatiewerkplaats combineren. Maar ook onze repaircafés krijgen steun van de gemeente.
- De gemeente stelt een verbod in op het gebruik van PFAS, staalslakken en andere zeer zorgwekkende stoffen in gemeentelijke infrastructuurprojecten, zoals wegenbouw en waterbeheer. De gemeente kijkt kritisch naar de normen die gelden voor het toepassen van zogenaamde secundaire bouwstoffen. Het nuttig gebruik van afvalstoffen is prima, maar het mag geen legitimatie zijn om afval te dumpen in onze gemeente.
- We beschermen onze inwoners tegen landbouwgif. We benutten, zoals nu al voor een deel in Opsterland het geval is, de mogelijkheden van de Omgevingswet om teelten waarbij veel pesticiden worden gebruikt, te verbieden en bufferzones in te stellen rond woningen, scholen en natuurgebieden waar geen pesticiden mogen worden gebruikt.
- De verkoop van vuurwerk is gelukkig aan banden gelegd, zodat eindelijk de grote meerderheid van onze inwoners hier geen hinder van ondervindt. Verder is het slecht voor de luchtkwaliteit en zijn dieren er doodsbang voor. Voor dat vuurwerkverbod is een uitvoeringsbesluit noodzakelijk en de handhaving is een groot punt van zorg. Daarom ondersteunen we alternatieven zoals de al in Beetsterzwaag gebruikelijke centrale vuurwerk- of lichtshow.

4.2 Gezonde leefomgeving in onze dorpen

GroenLinks-PvdA zet zich in op het versneld vergroenen van straten en pleinen waar de hittestress het grootst is, liefst met planten die hier van nature voorkomen. Zo brengen we een ‘groene revolutie’ op gang die zorgt voor een leefbare en prettige buurt.

In onze dorpen gaan we structureel vergroenen, bijvoorbeeld door verschillende soorten bomen te planten, bloembakken te plaatsen en bermgras te laten groeien voor de insecten. We stimuleren tuinen zonder tegels, groene daken en gevels en duurzaam watergebruik. Daarbij krijgen de meest versteende buurten prioriteit, maar vergeten we niet de bestaande en nieuw te ontwikkelen bedrijfsterreinen.

Woningen bouwen we zoveel mogelijk binnen de bebouwde kom, maar respecteren ook de groene omgeving die daarbij noodzakelijk is. Daarom ontkomen we er niet aan af en toe buiten de bebouwde kom woningbouw mogelijk te maken.

Onze aanpak

- We maken vergroening van de buurt tot speerpunt. Groen in de buurt is gezond, goed voor de biodiversiteit, belangrijk voor het verlagen van de gevoelstemperatuur én groen maakt het makkelijker om elkaar te ontmoeten. We bevorderen daarom de aanleg van speelplekken, wandelpaden en fietspaden.
- Er komt meer ruimte voor klimaatadaptatie. Dat is ook noodzakelijk om de waterschapslasten en de rioolheffing betaalbaar te houden. Om tijdens stortbuien wateroverlast tegen te gaan leggen we meer wadi's en ondergrondse regenwateropvang aan en we ontkoppelen de hemelwateropvang van het riool.
- We willen stimuleren dat inwoners hun tuin en dak vergroenen. Regenwater moet zoveel mogelijk in de grond kunnen infiltreren en niet op het riool lozen. Dat zogenaamde 'afkoppelen' is noodzakelijk om wateroverlast te voorkomen. Daarom willen we het in nieuwe bouwplannen verplichten.
- Samen met het Wetterskip Fryslân nemen we maatregelen voor klimaatadaptatie, zoals voldoende berging van regenwater. Dit betalen we uit de rioolheffing. Dat kost een paar euro per jaar extra en voorkomt dat we straks meer betalen aan klimaatschade.
- Bij bouwprojecten is er ook altijd een plan voor voldoende groen, bomen en water, maar we gaan bestaande straatverharding vervangen door groen. Dat kan bijvoorbeeld door overbodige trottoirs weg te halen en nieuwe of te vervangen parkeerplaatsen van een open verharding te voorzien.

- Nieuwbouw komt bij ons zoveel mogelijk binnen de bestaande bebouwde kom. Daarbij leggen we ook nieuw groen aan. Waar er onvoldoende ruimte is, wordt er buiten de rode contouren (huidige dorpsgrenzen) gebouwd.

4.3 Gezonde leefomgeving in het buitengebied

Buiten onze dorpen geven we prioriteit aan het herstel van de natuur en het mooie cultuurlandschap in Opsterland. De zogenaamde 'blauw-groene dooradering' van onze gemeente is de drager voor ons landschap en biodiversiteit. Dat herstel lukt alleen als we in 'gebiedsprocessen' samenwerken met bewoners, de Provincie, de boeren en de natuurorganisaties, zoals Staatsbosbeheer en It Fryske Gea. Samen kunnen we de uitdagingen aan!

We willen dat de gemeente zich actief inzet voor een betere bodem- en waterkwaliteit én dat boeren perspectief krijgen op een gezond bedrijf, nu en in de toekomst. Extensieve, natuurinclusieve en biologische landbouw en natuurbeheer stimuleren we door een actieve inzet van onze gemeente in de zogenaamde 'gebiedsprocessen', zoals Oldeboarn- De Deelen en het Koningsdiep. We werken aan een goede balans tussen natuur en landbouw.

We betrekken de gebruikers van het buitengebied, zoals de boeren, om boerenlandpaden, heggen en oude natuurlijke waterlopen weer terug te brengen en om weidevogels en insecten te laten terugkeren. Zo werken we aan een vitaal platteland waar mens én natuur gezond kan leven.

Agrarische bedrijfsgebouwen en de daarbij behorende installaties en silo's in het landelijk gebied worden steeds groter. Dat gaat ten koste van het karakteristieke kleinschalige en open karakter van ons mooie Friese landschap. We gaan nadere eisen stellen aan de schaal en inpassing van deze gebouwen.

Het landelijk gebied in Opsterland is ons visitekaartje en van onschatbare waarde voor de recreatieve en toeristische sector. Juist die sector draagt bij aan het in stand houden van de voorzieningen in de dorpen en de leefbaarheid op ons platteland. Door schaalvergroting van landbouwbedrijven, minder weidegang, afnemende kruidenrijkdom en het verdwijnen van het reliëf en greppels in de weilanden verandert ons

landelijk gebied in een groene woestijn en neemt de aantrekkelijkheid van ons landelijk gebied af. De kwaliteit van het landschap gaan we verbeteren. In de buitengebieden gaan we in samenwerking met de boeren, natuurverenigingen en Landschapsbeheer Fryslân daarom heggen, de oude loop van beken en houtwallen herstellen. We gaan hierbij uit van inheemse soorten

Onze aanpak

- We zetten volop in op het snel afronden van het NatuurNetwerk Nederland en daarmee aan het gebiedsproces Koningsdiep en verlenen alle medewerking aan de daarvoor benodigde procedures. We voeren een actief grondbeleid en waar mogelijk zetten we gemeentelijke gronden in als ruilgrond om herverkaveling mogelijk te maken. In het grondbeleid nemen we op dat natuurinclusieve en grondgebonden (bij voorkeur biologische) landbouw wordt gestimuleerd. Het gebruik van pesticiden op gemeentelijke grond wordt verboden.
- Langs veel wegen in Opsterland staan karakteristieke bomen. Onder meer essen, iepen en paardenkastanjes worden helaas aangetast door ziektes waardoor deze bomen moeten worden gekapt. De gemeente Opsterland is zuinig op haar bomen en zorgt voor herplant met inheemse soorten die minder gevoelig zijn voor ziektes.
- In ons landelijk gebied is het slecht gesteld met biodiversiteit. Sinds 1950 is 70% van het aantal plant- en diersoorten verdwenen. Het aantal weidevogels neemt nog steeds af en met de kruidenrijkdom in weilanden en akkers is het slecht gesteld. Recent onderzoek toont aan dat het aantal weidevogels nog steeds afneemt. De gemeente verleent alle medewerking aan het tot stand komen van de zogenaamde weidevogelkerngebieden en voorkomt dat deze gebieden worden doorsneden door wegen en/of fietspaden.
- Tuinen en natuurgebieden zijn belangrijk om bestuivers als bijen en hommels in boerenland te laten overleven. Daarom overleggen we met ELAN-Zuidoost Fryslân hoe we boeren kunnen stimuleren volop gebruik te maken van de ANLb-regeling om akkerranden in

te zaaien met bloemen en om weidevogelbeheer toe te passen. Als gemeente geven we het goede voorbeeld en beheren we soortenrijke en bloemrijke bermen langs de wegen, fietspaden en kleine perken bij kruispunten in onze dorpen en het landelijk gebied.

- Door het vrijkomen van uitgekochte veehouderijbedrijven komt grond vrij die steeds meer wordt omgezet in akkers. Grasland draagt bij aan het vastleggen van CO₂, het waterverbruik is lager en er wordt veel minder pesticiden gebruikt dan op akkerland. We nemen in de Omgevingsverordening maatregelen op om het graslandareaal in onze gemeente niet kleiner te laten worden.
- Door schaalvergroting komen veel voormalige agrarische bedrijfsgebouwen vrij. Dat kan leiden tot verpauperingen en deze gebouwen blijken voor criminele organisaties interessant. We willen dat de gemeente deze gebouwen in beeld brengt en (maatwerk) plannen ontwikkelt voor de herbestemming ervan.
- Het waterpeil kan en moet op veel plekken omhoog. Dit is beter voor het klimaat, de natuur en voorkomt verdere bodemdaling en beperkt funderingsschade. Ook houden we hiermee op termijn ons watersysteem betaalbaar. Dat doen we in nauw overleg met het Wetterskip, de boeren en de terreinbeherende organisaties. Door de provincie Fryslân en het Wetterskip is een funderingsloket voor bewoners ingesteld. De gemeente wijst bewoners de weg naar dit loket, maar overlegt ook over de nog moeizame procedures die hierbij gehanteerd worden.

Hoofdstuk 5 Energietransitie

We merken het allemaal: onze zomers en winters worden warmer, we hebben periodes van grote droogte, we zien meer plensbuien en komt er ooit nog een Elfstedentocht? Ons klimaat verandert sneller dan ooit in onze geschiedenis is voorgekomen. We stoten met z'n allen enorm veel CO₂ en methaan uit. Om verdere opwarming van de aarde te voorkomen moeten we ook in Opsterland ons best doen de verandering van het klimaat tegen te gaan.

De klimaat- en natuurcrisis gaat iedereen aan. Wetenschappers waarschuwen dat we kritieke kantelpunten naderen waardoor onze leefomgeving onherstelbare schade oploopt. Gelukkig is dit tij nog te keren. De oplossing komt niet alleen uit Europa of het kabinet, we pakken zelf vervuiling direct aan. We kijken niet alleen naar anderen maar beginnen met wat we binnen Opsterland zelf kunnen doen. Daarbij geldt dat we inzetten op het helpen van mensen die de investeringen voor bijvoorbeeld isolatie van woningen niet zelf kunnen betalen, een eerlijke transitie voor iedereen. We proberen dat ook te combineren met het creëren van een schone, gezonde en veilige omgeving om in te wonen.

5.1 Eerlijke transitie

Veel en diverse soorten bomen en planten, goed geïsoleerde huizen, regenwater hergebruiken, stoeptegels verwijderen, zonnepanelen op daken en een buurtbatterij om de gedeelde stroom op te slaan, de mogelijkheden om onze omgeving te verduurzamen zijn enorm. Maar de mogelijkheden moeten wel voor iedereen toegankelijk en betaalbaar zijn. We willen de energierekening zo betaalbaar mogelijk maken. Dat begint met het massaal isoleren van woningen. We gaan het eerst aan de slag in de buurten met de slechtste energielabels, de hoogste energierekening en het hoogste aandeel sociale huurwoningen. We ondersteunen de huishoudens met de laagste inkomens bij de energietransitie.

We steunen initiatieven van burgers om in een energiecoöperatie groene stroom op te wekken door het toestaan van kleine windmolens bij

bedrijven, het plaatsen van dorpsmolens en het toestaan van kleinschalige zonneparken. Daarbij beginnen we met het benutten van plekken waar zonnepanelen kunnen liggen, die niet ten koste gaan van landbouwgrond en natuur. Voorbeelden daarvan zijn daken, geluidswallen, onze zandwinplassen en grote parkeerplaatsen .

Het Nederlandse stroomnet is zwaar overbelast waardoor nieuwe woningen en bedrijven soms niet direct een aansluiting kunnen krijgen. Dat terwijl we voor de ontwikkeling en verduurzaming van de economie juist méér groene stroom nodig hebben. Wij vinden dat de aansluitingen die er zijn, eerst naar woningen en naar de lokale, groene economie moeten gaan. De gemeente gaat netbeheerders ook helpen om op te schalen.

We versnellen de aanleg van kabels en elektriciteitshuisjes. En we stimuleren lokale elektriciteitsopwekking en gebruik; als mensen en bedrijven in een coöperatie hun eigen stroom opwekken, opslaan in een buurtbatterij en zelf gebruiken, wordt het net ook niet belast.

Om netcongestie tegen te gaan, stimuleren we bedrijven om, zoals bijvoorbeeld in Dokkum en Hallum gebeurt, samen te werken in energiehubs. Daarbij stemmen de bedrijven vraag en aanbod van stroom op elkaar af, wekken zij zelf zoveel mogelijk stroom op en slaan die zoveel mogelijk zelf op.

Met energie werken aan nieuwe energie!

Onze aanpak

- We zetten de transitie naar aardgasvrij wonen voort en versnellen waar mogelijk. Onze gemeente maakt zo snel mogelijk een plan waarin wordt aangegeven hoe en in welk tempo we van het aardgas af kunnen. Dat kan alleen als dit voor iedereen betaalbaar is. We geven daarom voorrang aan mensen die geen geld hebben om hierin te investeren.
- We zetten buurtklusbedrijven in voor de inwoners die zelf geen isolatie kunnen betalen, we gaan met energiecoaches langs de deur om mensen te wijzen op alle mogelijkheden tot besparen. We delen gratis isolatiemateriaal uit aan huishoudens met de laagste inkomens.

- In samenspraak met de woningbouwverenigingen maken we een plan van aanpak om juist de huizen met slechtste energielabels beter te isoleren. Daarmee helpen we de mensen met de laagste inkomens. We kijken of het geld dat de provincie Fryslân verdient met het Windpark Fryslân hiervoor ook in Opsterland ingezet kan worden.
- We maken werk van duurzame warmtebronnen, zoals geothermie, de aanleg warmtenetten, het benutten van restwarmte van bedrijven en het winnen van energie uit oppervlaktewater. Bij alle collectieve warmteprojecten letten we nadrukkelijk op de betaalbaarheid voor lage inkomens.
- ‘Groengas’ laten we alleen toe als dat helpt bij het verwerken van onvermijdelijke organische afvalstromen. Omdat groengas uit mest niet of nauwelijks gas oplevert, duurder is dan gewoon aardgas en strijdig is met de noodzaak de veeteelt om te schakelen naar een toekomstbestendig, natuurinclusieve en grondgebonden landbouw stoppen we met plannen voor (centrale) mestvergisting. We willen immers weer koeien in de wei.
- We zetten vaart achter de uitvoering van de Regionale Energiestrategie voor de opwekking van groene energie. Bij nieuwe projecten voor zonne- en windenergie en groengas bevorderen we lokaal eigenaarschap. We maken afspraken met omliggende gemeenten, de provincie en de netwerkbeheerders om het elektriciteitsnet aan te pakken. De komst van een nieuwe lijnverbinding tussen Hoogkerk en Diemen is onvermijdelijk. Bij de tracékeuze ontzien we de dorpen en onze natuurgebieden in onze gemeente, zoals Van Oordt’s Mersken. Waar mogelijk worden de kabels ondergronds aangelegd.
- Meer gebruik van stroom vraagt om meer transformatorhuisjes. Met netbeheerders en bewoners gaan we kijken hoe we die op een goede manier kunnen inpassen in de openbare ruimte. Waar mogelijk versnellen we de procedures hiervoor.
- We stimuleren bedrijvigheid die werk maakt van de toekomst: we geven voorrang aan de komst van nieuwe bedrijven die versneld afgaan van fossiele energie. Met ondernemers(organisaties) maken we nog deze periode een plan over hoe zij zoveel mogelijk afscheid nemen van fossiele brandstof.

Hoofdstuk 6 Verkeer en vervoer

We hanteren in onze plannen voor ruimtelijke ordening het zogeheten STOMP-principe: stappen, trappen, openbaar vervoer, mobiliteit als service en privé-auto. Ofwel: we geven eerst voorrang aan de voetganger, dan de fiets, het openbaar vervoer, taxi en deelauto en als laatste de privé-auto.

Openbaar vervoer (OV) is een belangrijke publieke voorziening. We zetten ons, samen met de provincie Fryslân, in voor betaalbaar en frequent OV. We kijken of de bestaande busconcessie verbeterd kan worden, zodat alle dorpen in Opsterland met het ov bereikbaar zijn. Samen met de provincie kijken we hoe we het openbaar vervoer in Opsterland kunnen verbeteren en welke mogelijkheden we hebben om het OV aantrekkelijker te maken (voorbeeld: in grote steden wordt geëxperimenteerd met gratis OV voor kinderen tot 12 jaar). De vrijwilligers van de buurtbus blijven we ondersteunen zodat de buurtbus kan blijven rijden.

6.1 Lelylijn

Onze gemeente heeft weinig invloed op het al dan niet doorgaan van de Lelylijn. Mocht er besloten worden dat deze door Opsterland gaat dan willen we dat ons kwetsbare en open landschap en de dorpen daar zo min mogelijk hinder van ondervinden. Het verdiept aanleggen van (delen) van het tracé is noodzakelijk.

Onze aanpak

- In de openbare ruimte geven we voorrang aan de wandelaar, fietser en het openbaar vervoer. Nieuwe gebieden richten we juist daarop in. In Opsterland moeten dorpen bereikbaar blijven. We stimuleren elektrisch rijden. Daarom breiden we het aantal elektrische laadpalen uit. In samenspraak met de bewoners kijken we waar die het beste kunnen komen.
- Omdat uit onderzoek blijkt dat autoluwe en groene winkelgebieden en aantrekkelijker zijn voor het winkelende publiek willen we de auto buiten onze winkelstraten houden. Daarom komen er meer parkeerplaatsen aan de rand van de winkelgebieden. We

onderzoeken of blauwe zones en parkeergelden bijdragen aan een beter winkelbestand. Hierbij betrekken we niet alleen de betrokken ondernemers, maar ook de bewoners.

- We willen de verkeersveiligheid verbeteren. We zorgen er daarom voor dat waar dat nodig is de maximumsnelheid omlaag gaat en dat ook andere maatregelen worden genomen die het verkeer voor fietsers en voetgangers veiliger maken.
- In de landbouw worden steeds grotere en zwaardere machines gebruikt. Die veroorzaken op openbare landbouwwegen onveilige situaties en schade aan het wegdek en de wegfunderingen. Die gevaarlijke plekken en schade gaan we in beeld brengen en in overleg met de betreffende bedrijven oplossen. Hierbij geldt dat de veroorzaker betaalt.

Hoofdstuk 7 Veiligheid en handhaving

Iedereen in Opsterland moet zich veilig voelen: thuis, op straat en in de natuur. Veiligheid gaat niet alleen over handhaving, maar ook over preventie en samenwerking. We zetten in op een leefbare samenleving waarin inwoners naar elkaar omzien, problemen vroeg worden gesignaleerd en de gemeente samenwerkt met politie, scholen, welzijnsorganisaties en verenigingen. Handhaving is daarbij duidelijk, rechtvaardig en met respect voor elkaar.

Een veilig thuis gaat samen met een veilige en prettige buurt. We investeren in leefbaarheid, goede verlichte openbare ruimte, veilige speel- en ontmoetingsplekken en verkeersveiligheid. Buurtinitiatieven die bijdragen aan veiligheid en verbondenheid ondersteunen we actief.

7.1 Aanpak criminaliteit en overlast

We willen dat iedereen in Opsterland zich veilig voelt, dag en nacht. Criminaliteit en overlast pakken we stevig aan, met oog voor de oorzaken én de gevolgen. Dat betekent investeren in preventie, jeugd- en buurtwerk. Bij overlast door alcohol, drugs, verkeersgedrag of vandalisme kiezen we voor duidelijke handhaving, gecombineerd met begeleiding en kansen voor wie de weg terug wil vinden. Zo werken we aan veilige dorpen waar respect en saamhorigheid voorop staan. Wijkagenten en boa's spelen een belangrijke rol in het contact met inwoners. Zichtbaarheid en aanspreekbaarheid zijn essentieel om vertrouwen te versterken.

Veiligheid ontstaat in samenwerking. Onderwijs, zorg, politie, vrijwilligers en inwoners werken samen aan een veilige en zorgzame omgeving. Door vroeg in te grijpen bij signalen van problemen voorkomen we escalatie. Preventie staat voorop, maar duidelijke handhaving is noodzakelijk waar grenzen worden overschreden. Samenwerking met politie, jongerenwerk en welzijnsorganisaties is nodig om overlast en criminaliteit tegen te gaan. We zetten in op preventie en perspectief voor

jongeren, zodat zij niet in de criminaliteit belanden. Ondermijning en drugshandel worden stevig aangepakt, samen met regionale partners.

Internetcriminaliteit en -oplichting, zoals valse e-mails, nep appjes en fraude via Marktplaats komt steeds vaker voor. Deze criminaliteit is vooral gericht op ouderen, maar ook jongeren worden steeds meer de dupe. Naast het oppakken van deze criminelen zetten wij samen met andere Friese gemeenten en organisaties in op een preventieve aanpak door het geven van goede voorlichting zodat burgers weerbaarder worden.

Het sociale leven van kinderen en jongeren speelt zich tegenwoordig voor een groot deel in de digitale wereld af. Een verrijking, maar wel één met een keerzijde: in sommige gevallen krijgen kinderen of jongeren te maken met cyberpesten. Voor sommigen kan dit een grote impact hebben, ook voor de langere termijn. Bepaalde signalen kunnen erop wijzen dat er mogelijk iets aan de hand is. Vroegsignalering is hier erg belangrijk om slachtoffers eerder in beeld te krijgen voor het bieden van hulp en ondersteuning. Bezuinigingen op dit vlak vinden wij onwenselijk.

7.2 Bescherming tegen geweld

Geweld tegen vrouwen en meisjes, inclusief femicide, is onacceptabel en moet krachtig worden bestreden. Signalen worden altijd serieus genomen en passende hulp moet snel en laagdrempelig beschikbaar zijn. Ook discriminatie en geweld tegen LHBTI+'ers en andere minderheden tolereren we niet. Daarom investeren we in voorlichting, toegankelijke en veilige meldpunten en zichtbare steun vanuit de gemeente. De meldpunten brengen we beter onder de aandacht.

De gemeente werkt daarbij nauw samen met Tumba, het Fries kenniscentrum voor diversiteit en tegen discriminatie. Samen zorgen we voor expertise, ondersteuning en een sterk netwerk zodat inwoners altijd gehoord en geholpen worden.

7.3 Milieucriminaliteit

Ons prachtige buitengebied is van groot belang voor natuur, landbouw en recreatie. Helaas zien we dat dit gebied steeds vaker kwetsbaar is voor milieucriminaliteit en ondermijning, zoals illegale afvaldumpingen, drugsproductie en misbruik van leegstaand vastgoed. Dit tast niet alleen de natuur en gezondheid aan, maar ook het gevoel van veiligheid bij inwoners. GroenLinks-PvdA wil dat Opsterland hierin stevig optreedt.

Handhaving op milieucriminaliteit moet in nauwe samenwerking met politie, provincie en buurgemeenten. We investeren in onze omgevingsdienst, de FUMO. Die kan dan meer gaan controleren, opsporen en handhaven op onder meer PFAS, gebruik van gif en illegale lozingen. We werken mee aan het uitbreiden van meetnetwerken voor lucht- en waterkwaliteit, om meer inzicht te krijgen in vervuiling en gaan bodemverontreiniging actief tegen met opsporing en sanering van vervuilde bodems. Daarmee beschermen we de gezondheid van inwoners, zorgen we voor een schone en veilige leefomgeving en maken we ruimte voor duurzame ontwikkeling.

We willen ondermijning voorkomen door leegstand en kwetsbare plekken vroegtijdig in beeld te brengen en samen met inwoners en eigenaren oplossingen te zoeken. Meer meldingsbereidheid en transparantie, door inwoners actief te betrekken en meldpunten laagdrempelig en zichtbaar te maken.

Zo blijft ons buitengebied een plek waar natuur, boeren, ondernemers, burgers en recreanten veilig en gezond kunnen samenleven.

Onze aanpak

- We investeren in preventie, jeugd- en buurtwerk. Bij overlast door alcohol, drugs, verkeersgedrag of vandalisme kiezen we voor duidelijke handhaving, gecombineerd met begeleiding en kansen voor wie de weg terug wil vinden.
- We investeren in goede verlichting, verkeersveiligheid en veilige ontmoetingsplekken.
- Ondermijning en drugshandel worden stevig aangepakt, samen met regionale partners.

- We investeren in onze omgevingsdienst, de FUMO.
- We streven ernaar dat ieder dorp zijn eigen calamiteitenplan/voorziening heeft.
- We willen ondermijning voorkomen door leegstand en kwetsbare plekken vroegtijdig in beeld te brengen en samen met inwoners en eigenaren oplossingen te zoeken.

Hoofdstuk 8 Bestuur en samenleving

Een betrouwbare overheid is transparant, toegankelijk en luistert naar haar inwoners. GroenLinks-PvdA wil dat besluiten duidelijk worden uitgelegd en dat inwoners weten waar ze aan toe zijn. We investeren in professionele dienstverlening en zorgen dat regels begrijpelijk en eerlijk worden toegepast. Integriteit en openheid zijn voor ons vanzelfsprekend.

8.1 Samenwerken met de samenleving

Democratie werkt het best als inwoners actief betrokken zijn bij besluiten die hun dagelijks leven raken. GroenLinks-PvdA kiest voor een gemeente die luistert, samenwerkt en ruimte geeft aan ideeën van inwoners. We geloven in de kracht van participatie en vertrouwen in de samenleving.

De gemeente bereikt meer door samen te werken met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. We zien inwoners niet als klant, maar als partner. Daarom geven we ruimte aan initiatieven van onderop en werken we aan vertrouwen tussen gemeente en samenleving.

Ook gemeentelijke dienstverlening hoort hierbij. Wij willen een laagdrempelig loket waar je zonder afspraak terecht kunt, waar je geholpen wordt zonder stress. In aanvulling daarop zorgen we voor goede informatievoorziening, zoals een weekendapp of overzichtskaart waarop je snel kunt zien waar je heen kunt voor hulp, zorg of ondersteuning. Zeker in crisissituaties mag niemand verdwalen in regels of loketten.

8.2 Inwonersparticipatie

Inwoners moeten invloed kunnen uitoefenen op beleid dat hen raakt. We ontwikkelen nieuwe vormen van participatie, zoals dorpsgesprekken en burgerberaden, en handhaven dorpsbudgetten. Daarbij zorgen we dat iedereen mee kan doen, ook mensen die nu minder vaak gehoord worden. Zo wordt beleid eerlijker en beter gedragen.

Inwoners en organisaties hebben vaak goede ideeën om hun dorp of buurt mooier en leefbaarder te maken. De gemeente moet die initiatieven ondersteunen en niet onnodig belemmeren. We kiezen voor een houding van 'ja, mits' in plaats van 'nee, tenzij'. De gemeenteraad geeft kaders aan en de inwoners komen met de plannen. Zo geven we samen vorm aan een sterk en betrokken Opsterland.

8.3 Transparantie en vertrouwen

Een sterke democratie vraagt om openheid. GroenLinks-PvdA wil dat de gemeente Opsterland open, eerlijk en betrouwbaar is en duidelijk en begrijpelijk communiceert, zowel offline als online. Besluiten, plannen en uitgaven moeten inzichtelijk zijn. Zo vergroten we het vertrouwen tussen inwoners en bestuur.

Dat betekent dat besluiten transparant worden genomen en duidelijk worden uitgelegd. Inwoners krijgen de kans om mee te denken en hun zorgen te delen. Alleen zo bouwen we aan een gemeente die dicht bij de mensen staat en waar iedereen zich gehoord en beschermd voelt.

Onze aanpak

- Ook gemeentelijke dienstverlening moet laagdrempelig zijn. We willen één loket waar je zonder afspraak terecht kunt, waar je geholpen wordt zonder stress. Ook in het weekend.
- De gemeente ondersteunt bewonersinitiatieven.
- We ontwikkelen nieuwe vormen van participatie, zoals dorpsgesprekken en burgerberaden, en handhaven dorpsbudgetten.
- Gemeentelijke besluiten moeten transparant worden genomen en duidelijk worden uitgelegd.

Hoofdstuk 9 Hoe betalen we dat?

Goed bestuur en gezonde financiën zijn de basis voor een sterke gemeente. GroenLinks-PvdA kiest voor een betrouwbare overheid die zorgvuldig met gemeenschapsgeld omgaat en investeert in de toekomst. We willen een transparante en dienstbare gemeente, die samenwerkt met inwoners en organisaties.

9.1 Gezonde financiën

We gaan verantwoord om met de gemeentelijke middelen. Dat betekent: geen lasten doorschuiven naar de volgende generaties, maar eerlijk en duurzaam investeren in de toekomst. Belangrijke voorzieningen en sociale zekerheid zijn voor ons geen sluitpost, maar juist de kern van gemeentelijk beleid. Bij tekorten kiezen we voor een eerlijke verdeling van lasten, waarbij de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen.

Investerings in duurzaamheid, voorzieningen en een sterke samenleving vragen om goede financiële keuzes. GroenLinks-PvdA staat voor een eerlijke verdeling van lasten en een solide begroting. We kiezen voor investeren in de toekomst, waarbij de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen.

9.2 Eerlijke verdeling van lasten

We verhogen indien nodig de onroerendezaakbelasting (OZB), zodat iedereen bijdraagt naar draagkracht. Ook toeristenbelasting kan worden ingezet om voorzieningen te versterken en toerisme eerlijk te laten bijdragen aan de lokale gemeenschap. Zo voorkomen we dat de rekening eenzijdig bij inwoners met een smalle beurs terechtkomt.

9.3 Investeren in de toekomst

We investeren gericht in duurzaamheid, betaalbare woningen, goede zorg en leefbare dorpen. Deze investeringen verdienen zich terug door lagere energiekosten, betere gezondheid en een sterke sociale samenhang. Bezuinigingen op de korte termijn mogen de lange termijn niet schaden.

9.4 Transparantie en keuzes

De gemeente moet helder zijn over inkomsten en uitgaven. GroenLinks-PvdA kiest voor duidelijke prioriteiten en legt verantwoording af over gemaakte keuzes. Zo weten inwoners waar hun geld naartoe gaat en hoe dat bijdraagt aan een sterker Opsterland.

Afsluiting

GroenLinks-PvdA Opsterland kiest voor een samenleving waarin iedereen erbij hoort, waar solidariteit en duurzaamheid hand in hand gaan en waar iedereen de kans krijgt om mee te doen. Samen met onze inwoners werken we aan een groene, sociale en rechtvaardige toekomst. Wij nodigen iedereen uit om mee te bouwen aan een Opsterland waarin we trots kunnen zijn op elkaar, op onze dorpen en op onze leefomgeving. Samen werken we aan *Moai en goed wenje yn Opsterlân!*